

վերջին փայլփլուձն է ներկայացնում, աշխատելով վաճառքի արտաքինը բարեփոխել:

ՎԱՆՔԻ ՆԿԱՐԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Առաքելոց եկեղեցի.—Մարիամ Սիւնեաց տիկնոջ շինած այս եկեղեցին բարձրանում է բլրի գագաթին: Շինուած է սե, հասարակ քարից, իսկ կաթուղիկէն՝ կարմիր, սրբատաշ քարից: Եկեղեցին խաչաձև է, 13,68 մետր երկարութեան, 10,80 լայն և մօտ 16 մետր բարձրութեան: Զորս որմասիւնների վրայ բոլորում են ոռմանական կամարներ, որոնց վրայ հանգչում է հայկական ցածր կաթուղիկէն:

Ունի մի սեղան և երկու աւանդատուն, որոնցից հիւսիսայինի դուռը դրսից է, իսկ ներսում կայ մի պատուհանաձև բացուածք: Աւանդութեան ասելով Մարիամ տիկինը այսպէս է շինել տունը, որ կարողանայ ժամերգութեան ժամանակ ինքն այդտեղ առանձնացած աղօթել, որովհետև իբրև կին՝ իրաւունք չէ ունեցել ճգնաւորների հետ միասին լինելու: Սեղանը զարդարուած է խաչկալով, ուր բազմեցրած է խաչելութեան պատկերը: Եկեղեցին լուսաւորւում է վեց փոքր և նեղ պատուհաններով, որոնցից երկուսը գտնւում են կաթուղիկէի վրայ: Ունի երկու դուռն, հարաւային և արևմտեան կողմերում: Հարաւային դուռը շինուած է ընկուղենուց, 1,71X0,81 մետր մեծութեան: Թխագոյն է, և ամբողջ երեսը ծածկուած սքանչելի քանդակներով: Դռան վերին մասում քանդակուած է չորեքկերպեան աթոռը, վերան Յիսուս բազմած: Սրահները մի ճանաչաւոր խաչի աջ կողմում կանգնած է Աստուածածնին և Յովհաննէս Մկրտիչը, որոնց անունները նոյնպէս փորագրուած են պատկերների մօտ: Սրահից ներքև երկու շարքով քանդակուած են տասներկու առաքեալների պատկերները, որոնց մէջ տեղից թևատարած իջնում է աղանակերպ ս. Հոգին՝ լոյսի ճառագայթների սփռելով Լուսաւորչի, Աշխէն տիկնոջ և Տրդատ Թագաւորի վրայ: Մէջ տեղում կանգնած է Աշխէն տիկինը՝ Թագը գլխին, աջ կողմում Լուսաւորիչ, ձախում Տրդատ՝ խոզի գլխով: Սրահի երկու կողքին առանձին փոքրիկ շրջանակների մէջ քանդակուած են Վրթանէս և Արիստակէս՝ վեղարով և փրկւոյով ծունկ չռած: Այս պատկերների տակ զեղեցիկ ուռուցիկ շրջանակ, որի պատկերը տալիս ենք, առնելով նկարիչ պ. Ֆեթվաճեանի ժողովածուից: Դռան եզրերը պատած են նուրբ քանդակներով, որոնց

միջև գրուած է մի ընդարձակ արձանագրութիւն, որից երևում է, որ զուտը շինել է «անարժան Արքայամբ» 1521—1557 թուերին Դանիէլ վարդապետի հրամանով:

Առաքելոց եկեղեցու միւս, արեւմտեան զուտը ևս շինուած է բնկուղեհուց և սեւագոյն է: Դռան ամբողջ երեսի վրայ քանդակուած է մի մեծ խաչ՝ շրջապատուած ծաղկանկար զեղեցիկ քանդակներով: Ինչպէս երևում է վրայի արձանագրութիւնից՝ շինուած է 1176 թրկ. թուին, Յովհաննէս հիւսի ձեռքով և Քիւրդ իշխանաց իշխանի հրամանով:

Եկեղեցու արեւմտեան կողմում բարձրանում է մի գաւիթ, որ այժմ փայտածածկ է, յնաժամ փայտէ սիւնների վրայ: Վերջիններիս խոյակները բաւական զեղեցիկ են, որովհետեւ սրանց վրայ քանդակուած են թռչուններ, քնար, խաչ, տերևներ և այլն: Գաւիթի աջ կողմում դանւում է խորանաձև մի շէնք: Այս գաւթում ուշագրաւ են չորս մեծ տապանաքարեր, որոնցից այն, որ դնւում է արեւմտահիւսիսային անկիւնում, կրում է հետեւեալ տապանագիրը. «Այս է հանգիստ պարոն Քուրդայ», Թերևս այս այն Քիւրդ իշխանի տապանն է, որի հրամանով փրկչական 1176 թուին վերանորոգուել է Առաքելոց եկեղեցու՝ այս գաւթում բացւող արեւմտեան զուտը, ինչպէս երևում է նրա վրայի արձանագրութիւնից:

Ս. Կարապետի եկեղեցի.—Բարձրանում է բլրի գագաթին, Առաքելոց եկեղեցուց փոքր ինչ արեւմուտք: Շինուած է սև, անտաշ քարով, իսկ կաթուղիկէն կարմիր, սրբատաշ քարով, երկարութիւնն է 9,36 մետր, լայնութիւնը 7,20 մետր, և բարձրութիւնը 10 մետր: Եկեղեցին խաչաձև է, անսիւն, ուղղանկյան կամարներով և հայկական ցածր կաթուղիկէնով, որի մէջ բացւում են չորս փոքրիկ պատուհաններ: Փոքր են նաև միւս երեք պատուհանները, որ բացւում են եկեղեցու պատերի մէջ: Եկեղեցում կայ մի սեղան և միայն մի, ձախակողմեան աւանդատուն: Սեղանը զարդարուած է դաստառակի և Քրիստոսի մկրտութեան պատկերներով: Միակ, հարաւային դռան առջև եղել է փայտաշէն մի գաւիթ¹⁾ որ այժմ քանդուած է:

Կաթուղիկէի վրայի արձանագրութիւնից երևում է, որ եկեղեցին վերանորոգուել է 1714 թուին:

Ս. Աստուածածնի եկեղեցի.—Սա կառուցուած է կղզու հարաւարեւմտեան կողմում տարածուող տափարակի վրայ, և, ինչպէս տեսնւնք, հիմնարկուած է Մաշտոց վարդապետի ժամանակ Սիւնեաց Մարիամ տիկնոջ ծախսով: Եկեղեցին շինուած է սև, սրբա-

¹⁾ Շահխաթունեան. յ. գ. եր. 217.

տաշ քարից, բաղկացած է ժամատնից, մի նորակառոյց զանգակատանից և մի փայտաշէն գաւթից: Ժամատունը օրօրոցաձև է, անգմբէթ, 10, 40 մետր երկարութեան, 10 մետր լայնութեան և 9 մետր բարձրութեան: Դրսից ճարտարապետական ճշ մի ուշադրաւ բան չկայ: Ներսից երկու հասարակ, ամբողջական և վեց որմնասիւնների վրայ բոլորում են ուժանական կամարներ և նոյնպիսի կամարակապ ձեղուն: Ունի մի սեղան և երկու աւանդատուն: Հինգ փոքրիկ և նեղ պատուհաններ աղօտ լոյս են սփռում. սեղանը զարդարուած է գեղեցիկ խաչկալով, և ս. Աստուածածնի պատկերով, որ Աղէքսանդրապոլի «Եօթը-Վէրք» կոչուած պատկերի ընդօրինակութիւնն է: Խաչկալի առաջ կախուած է մի վարագոյր, որի վրայ մանր կտորեղէններով պատկերներ են հիւսուած, մէջտեղում Քրիստոսի յարութեան, շուրջ՝ առաքեալներին: Այս վարագոյրը բաւական գեղեցիկ է և ինքնատիպ: Ձեղունից կախուած է երկու ջահ և բաւականաչափ կանթեղներ: Այս ժամատունը ունի երկու դուռն. — արևմտեանի առաջ չորս սիւների վրայ հաստատուած է մի գեղեցիկ, գմբէթազարդ զանգակատուն, իսկ հարաւայինի առաջ՝ մի հասարակ, փայտաշէն գաւթ: Ամենօրեայ ժամասացութիւնը այժմ այստեղ է կատարւում:

Բ. Շ Է Ն Ք Ե Ր

Սեանայ վանքում բացի երեք եկեղեցիներից, կան նաև մի քանի այլ շէնքեր, ինչպէս 1) վանահօր բնակարանը, 2) միաբանների սենեակները կամ խցերը, 3) ուխտաւորների համար սենեակներ, 4) մառան, խոհանոց, փայտատուն և 5) վանական դրարոց: Յիշատակուած այս բոլոր շէնքերն էլ տեղաւորուած են կղզու տափարակի վրայ. բլրի վրայ, Առաքելոց և ս. Կարապետի եկեղեցիների մօտ կան մի քանի խարխուլ խցեր, այժմ դործածութիւնից բոլորովին ընկած:

Վանահօր բնակարանը շինուած է սրբատաշ քարից, և գետնի մակերևոյթից մօտ 2 մետր բարձր է՝ խոնավութիւնից փոքր ինչ ազատ լինելու: Բաղկացած է մի նախասենեակից, երկար նրբանցքից և չորս փոքրիկ, մաքուր սենեակներից:

Միաբանների սենեակները շինուած են մի շարքով, զարձեւել գետնից 2 մետրաչափ բարձր, սրբատաշ քարով: Սենեակների թիւը տասն է, որոնցից իւրաքանչիւր երկուսը բացուած են մի փոքրիկ նախասենեակի մէջ: Սենեակների առջև տարածուած է մի ընդարձակ պատշգամբ:

Ուխտաւորների ընդունելութեան յատկացրուած սենեակ-

ները շատ խղճալի, հին շէնքեր էին, որ այժմ քանդել են և նորն են կառուցանում:

Գլխաւոր շէնքը կղզու բոլոր շէնքերից գեղեցիկ է, միայն ափսոս, որ գետնից մի փոքր ինչ բարձր չէ շինուած, խոնաւութիւնից փոքր ինչ աւելի ազատ լինելու: Մի երկար նրբանցքի մէջ բացուած են չորս մեծ, լուսաւոր սենեակներ, որոնցից մինը ծառայում է իբր վանքի գրադարան-թանգարան:

Իբրև մասան, խոհանոց, փայտատուն ծառայում են հին սեղանատան և հին խցերի փոքր ինչ վերանորոգուած շէնքերը:

ՎԱՆՔԻ ՍՐԲՈՒԹԻԻՆՆԵՐԸ, ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐՆ ՈՒ ԱՆՕԹՆԵՐԸ

Վանքի ամենանշանաւոր սրբութիւնը ասուրը Նշանն՝ կոչուած խաչն է: Սա երկաթէ մի մեծ խաչ է, կենդրոնում, ապակու տակ ամփոփուած խաչափայտի մասից:

Աւանդութեան ասելով այս խաչը շինուած է այն կոնքի կտորից, որի մէջ Աստուածածինը լողացրել է Մանուկ Յիսուսին: Թաղէս առաքելը այդ կոնքից բառանց գործիքիս երեք խաչ է պատրաստել, որոնցից մինը սա է, երկրորդը գտնուած է Նախիջևանի դաւառի Նրնջակայ ա. Կարապետի վանքում և կոչուած է Հազարափրկիչ, իսկ երրորդը՝ Քերսոնի նահանգի Գրիգորոսի քաղաքում, ուր տարել են Անիից զազթող ժողովուրդը:

Սեանայ վանքի այս սուրբ Նշանը կոչուած է նաև Կոթայ սուրբ Նշան, մի առժամանակ Գեղարքունիքի Կոթայ վանքում պահուած լինելու պատճառով: Այս խաչը միառժամանակ էլ պահուել է Հայր Յովհաննու կամ Մարգարաւնեաց վանքում, ուր նրա դործած հրաշքի նկարագրութիւնը կը պատմենք նոյն վանքի ստորագրութեան մէջ: Ոչ միայն բազմաթիւ ուխտաւորներ են գալիս Սեան սուրբ Նշանը համբուրելու, այլ և զրեթէ ամէն տարի հասարակական մի դժբախտութեան, համաճարակների, երաշտութեան, կարկտի և այլ ժամանակ ժողովուրդը գալիս տանում է ս. Նշանը՝ զեղերում անդաստան կատարելու:

Բացի այս հռչակուած «սուրբ-Նշանից» Սեանում կան նաև հետեւեալ խաչերը.

Արծաթէ, ոսկեղօծ մի խաչ, որի մէջ կայ կենաց փայտից մի մասն. սրա մասին մի աւանդութիւն ասում է թէ Աշոտ Թաղաւորի Մաշտոց վարդապետին տուածն է, մի ուրիշ աւանդութիւն Սիւնեաց Բիւրեղ տիկնոջ Հերակլ Յունաց կայսրից ստացած խաչափայտի մի մասն է համարում: Նոյն խաչափայտի մի